

„Jobb koldusnak lenni, mint műveletlennek „

Dr. Ritoók Zsigmond akadémikus professzor emeritus, az ókor irodalmának jeles mestere kapta az idén a legrangosabb magyar tudományos elismerést, a Bolyai-díjat.

Az élet abban a szerencsében részesített, hogy az ELTÉN a mi évfolyamunknak Ritoók tanár úr adta elő az ókori irodalmat. Feledhetetlen életre szóló élmény volt és maradt. S nemcsak a görög irodalom és az athéni demokrácia, hanem az ő személyisége is. De ugyanígy szerették a grazi és a heidelbergi irodalom szakosok is, mint mi. Kutatási területe sokat elmond róla:” A korai görög epika és dráma”, „Az antik esztétikai gondolkodás „, „Az antikvitás továbbélése.”

Megilletődötten, lépem át otthonának küszöbét, és éppen egy öreg óra úti az időt. Zengő hangja hosszan rezonál a nappaliban és felel rá egy másik, majd egy harmadik. Azonnal kiderül, az antik szerkezetek ugyanolyan pontosak, mint a nagyapa idejében, ráadásul ugyanazon a komódon, szekreteren állnak, mint az ő életében. Antik hangulat, régi polgári milió fogad. Így tehát könnyen belefeledkezünk a múltba, tanár urat szellemi örökségről kérdezem, arról a hagyatékról, amit a nagyszőleitől és a szüleitől kapott.

– Anyai nagyanyámra, - jól emlékszem, hiszen tizenöt éves voltam -1944-ben halt meg. Ő nagyszerűen irányította a szellemi fejlődésemet, és főleg észrevétlenül. Csak úgy mellékesen hívta fel a figyelmem a legfontosabb értékekre; kiállításokra, filmekre, színházi előadásokra. Pedagógiájának lényege: a gyerekekkel úgy kell bánni, mintha felnőtt lenne. Amikor kinőttem a játék, a mese világából, a beszélgetés lett a következő nagy élményem. Elég korán megtanultam azt, hogy mindent, még a kellemetlen dolgokat is el lehet mondani; megfelelő formában. Persze erre a gyereket tanítani kell. Én egyébként úgy nőttem föl, hogy a kicsi is elmondhatja a véleményét. Sőt, vitatkozhat is a szüleivel, akár a nagyszüleivel. Majd helyreigazítják a felnőttek, ha szamárságokat mond. De sosem torkoltak le! Sosem volt kötelező hallgatnom a nagyok társaságában! Sőt! Provokáltak is néha, hogy szólaljak már meg. Vasárnaponként sokszor a nagyszüleinkkel együtt ebédeltünk, és én is ott ültem a nagyok asztalánál és ilyenkor hallhattam a szenvedélyes vitákat. Ezek mindig békével zárultak, egymás tiszteletével. Tudtam azt, hogy mindenki szereti egymást, ha nem is értenek egyet. Ez a legfontosabb, amit a nagyszüleimtől kaptam. Ebből a közegeből kerül ki aztán a normális ember.

Az, hogy olyanná lettem, amilyenné, a szüleimnek és nagyszüleimnek köszönhetem.

– Nem akarok párhuzamot vonni, ott ahol nincs, de ennek a neveltetésnek vajon mennyire van köze tanár úr pályaválasztásához?- Kérdezem - emlékezve a görög demokráciáról tartott csodálatos előadásaira.

– Biztosan köze van. Egészen biztosan. Mert én kicsi koromtól kezdve megszoktam, hogy értelmesen beszélnek hozzám, és sosem gügyögtek velem. Emlékszem egy rossz álmomra. Andersen: Tűzszerszám című meséjében különböző kutyák szerepelnek, és én azt álmodtam, hogy jönnek és üldöznek. Persze fölbredtem és sírtam. Édesapám odajött és nem azt mondta, hogy ez butaság, hanem azt; tudod, hogy kapupénzt szed a Szuhai néni, - ő volt a házmester –és a kutyának nincs kapupénze, tehát nem tud bejönni. Ez teljesen megnyugtató. Az érvek már a gyerek életében nagyon fontosak. Nagyon fontos még, hogy én soha nem éreztem becsapva magam. Számíthattam arra, hogy amit mondanak, az úgy is van. Megtanultam, hogy az ember a szavát tartja. Ezt velem szemben és tőlem is elvárták.

– Bizonyára később, amikor a védett családi közegből kikerült, nagyon nehéz lett az élete.

– Mindig tudtam és biztosan, hogy van hátországom, ahová bármikor vissza lehet menni. Ez nagy erőt ad.

– Miért is választotta tanár úr a görög-latin szakot?

– Azt kell mondanom, hogy a véletlennek köszönhetően. Latint akkor még nyolc évig tanultunk a gimnáziumban, de én nem különösebben kedveltem a nyelvet, bár az ókor érdekelt, a mitológiai mesevilág is érdekes. Nagynéném, aki fiatal lányként a múlt század elején klasszika filológiát tanult, nekem ajándékozta a könyveit. Ókori klasszikusok voltak természetesen. És én tizennégy évesen kíváncsiságból elkezdtem fordítgatni. Aztán megragadott és belemerültem. 1944-ben, amikor az iskolákat bezárták, az öcsémet is taníttattam. Iskolát játszottam vele. Részemről egészen komoly volt a játék. S megint a nagyszülői neveltetéshez térek vissza: Nálunk a játék halálosan komoly dolog volt. Amikor például egy mesét eljátszottunk, ők nem kacintottak ki belőle. Emlékszem a „Mátyás király és a cinkotai kántor” című mesére. S arra, hogy az én Ritoók nagyapám volt a kántor, - orvos volt egyébként, a Rókus Kórház igazgatója – én pedig természetesen Mátyás király. Ő tehát letérdelt előttem. Nekem pedig nem jutott eszembe, hogy ő ezzel komolytalanná teszi magát. A szerepeket, - amint említettem, mindenki komolyan vette. A mackóimmal például Medve Kaszinót játszottunk; az egész család. Lefektettük az alapszabályt és évenként közgyűlést tartottunk.

– Mintha mostanában kisebb szerepet kapnának a nagyszülők a családban.

– Annyival szegényebbek is lesznek azok az unokák, amennyivel kevesebbet kapnak a nagyszülőktől. A beszélgetésekhez légkör kell, folyamatos kapcsolat, amelyben néha kibukik a gyerekből valami fontos mondandó. De, ha nincs meg ez a meghitt együttlét legalább heti rendszerességgel, megszűnik a kapcsolat, kirekesztődik az életükből a nagymama.

– Önnek van ideje az unokáira?

– Bizony van; három gyerekem és öt unokám is van. És én klasszikusokat mesélek a kicsiknek.

– Lehet ezt?

– Bizony lehet. Mint egy mesét, úgy mondom el: Volt egy szer egy fiú, úgy hívták, hogy Odisszeusz. Nagypapa műve volt az is, hogy még nem tudtam olvasni, már részleteket szavaltam a Toldiból. Tudtam könyv nélkül, mert többször is felolvasták nekem. Ma pedig a tévé elé ültetik a gyerekeket. Nem ugyanaz! A fantáziájukat így lefékezik.

– Tanár úr, még egy kérdés: Mi az, amit jobban csinálunk ma, mint régen? Mert bizonyára van ilyen.

– Bizonyára van, - feleli - de egy sem jut eszembe.

/ S mindketten hosszan nevetünk./

Vannak értékek, melyekről, bár közvetlen hasznot nem hoznak, nem feledkezhetünk meg. Bizonyára ezért írta Dr. Ritoók Zsigmond professzor úr az ünnepség után a Bolyai emlékkönyvbe a hitvallásnak is beillő mondatot:

„Jobb koldusnak lenni, mint műveletlennek.”